

מותחת גבולות

ב"אמנות עכשווית" יש מגוון רחב של מגמות, טכניקות וחומרים חדשים, והיא משאירה אחריה שובל של חוסר הבנה. סקירת רוחב על אמנות פורצת גבולות, שלא מפסיקה להפתיע

— כתבה נורית זלמן | צילומים Shutterstock —

אם ראיתם יצירת אמנות עכשווית ושאלתם את עצמכם, "למה בעצם זו אמנות?" - אתם לא לבד. אנחנו חיים בעידן מרתק של שינויים וחדושים טכנולוגיים, המתרחשים בקצב מסחרר, אשר משפיעים על האמנות בת זמננו. ההגדרה של אמנות עכשווית מורכבת במקצת, מאחר שזו אמנות אקלקטית, שאין מאחוריה אידיאולוגיה או סגנון מסוים. היא לא תמיד מובנת, היא נוטה לאתגר את המחשבה, לגרות את החושים, ולעתים להביך ולבעוט. מטרתה להעשיר את תבניות המחשבה של הצופים, וכמו שפה חדשה, צריך ללמוד אותה כדי להבניה.

המאפיין הראשון של אמנות עכשווית מתייחס לתקופה שבה היא נוצרה - החל מהמחצית השנייה של המאה ה-20 ועד היום. מאפיין נוסף מתייחס לאופי הפלורליסטי של היצירה העכשווית. הודות לחידושי הטכנולוגיה המודרנית אנו עדים לשימוש בחומרים מהתעשייה כמו פלסטיק, חומרים פולימריים, דבקים, אלומיניום, ובטכניקות מעורבות המשלבות ביניהם. גם המהפכה הדיגיטלית השפיעה דרמטית על עולם האמנות, כאשר התפתחו טכניקות נוספות בנוסף לצילום, כמו ציור דיגיטלי על מחשב/ אייפד, ודיאורט שהפך ללהיט בעידן שלנו,

האמנות היפנית יאיו קוקקה מפייעה בעצמה בחוך מיצב הנקודות האינסופיות - מוטיב שהפך לסמלה האמנותי

מיצב חוץ של האמן הארגנטיני תומס סרְקְנו, שהוצג בביאנלה לאמנות בונציה, 2019

אמני מיצב בולטים נוספים בעולם הם מוֹנֶה חאטום, אולאפור אֶלִיאָסון, כריסטיאן בולטנסקי, ארס פִּישר, שילפה גופטה, ויש עוד רבים אחרים.

פופ־אָרט (Pop Art)

זרם אמנותי שהחל בשנות החמישים באנגליה ובארצות הברית והגיע לשיאו בשנות השישים. זוהי אמנות עממית, אשר אימצה וקיבלה השראה מהתרבות הפופולרית וממוצרי צריכה המוניים, ששטפו

לרוב במשך זמן מוגבל, ורק התיעוד המצולם שלו נשאר בתולדות האמנות. אמנית מיצב ידועה היא ג'איו קוסמה היפנית, שסימן ההיכר המזוהה איתה הוא מוטיב הנקודות האינסופיות. אמן מיצב נוסף שעלה לכותרות בשנים האחרונות הוא תומס סרְקְנו, אמן ארגנטיני אקולוגי, אשר הציג מיצב חוץ בביאנלה לאמנות 58 שהתקיימה בונציה, שם תלה רשת של חוטים עם אובייקטים דמויי "ענבים" התלויים באוויר וזזים ברוח עם הגאות והשפל של המים.

אמנות מיצב (Installation Art)

מדובר ביצירת אמנות המתפרשת בחלל ומורכבת משילוב של כמה אלמנטים מדיסציפלינות מגוונות כמו ציור, פיסול, צילום, וידיאו, סאונד וכו'. האמן מציב (Install) את המיצב בחלל פתוח או סגור, ולעתים בונה אותו במיוחד לחלל ספציפי (Site-specific). המיצב דורש מהצופה לחרוג מהרגלי צפייה פרונטלית מסורתית ומעודד אותו להתקרב אל היצירה ולהיות חלק ממנה. המיצב מוצג

ועבודות הנוצרות בטכנולוגיה של מציאות מדומה (Virtual Reality). אם בעבר המדיום העיקרי היה ציור ופיסול מסורתיים, בעשורים האחרונים ישנן תנועות אמנותיות שונות, אשר פועלות זו לצד זו. אנו מביאים כאן סקירה רחבת על המגמות בעולם האמנות העכשווי, שחלקן התפתחו עוד במאה הקודמת וממשיכות להתקיים עד היום: פופ־אָרט, פוטוריאלזם, אמנות מושגית, אמנות מינימליסטית, אמנות מיצב ואמנות מיצב.

▶ את העולם המערבי אחרי מלחמת העולם השנייה: פרסומות, מגזינים, קולנוע, אופנה, מוזיקת פופ, מכוניות וכדומה.

אמני הפופ־ארט טשטשו את הגבול בין אמנות "גבוהה" ומסורתית לאמנות "נמוכה", וכל מוצר צריכה סתמי ויומיומי, כמו קופסת שימורים או בקבוק קולה, הפך ליצירת אמנות לגיטימית. בין הטכניקות שאמני הפופ פיתחו היו הגדלה, הגזמה ושכפול של דימויים, שימוש בצבעים חזקים ובוהקים והכנסת מילים, סמלים ולוגואים ליצירה. הם העריצו באופן אירוני את גיבורי התרבות הפופולרית, גיבורי הקומיקס כספיידרמן ובאטמן

דיוקנאות "מאו צה טונג" של אנדי וורהול, שהוצגו במוזיאון אלברטינה בוינה ב־2015

וכוכבים הוליוודיים כמו מרילין מונרו, לזי טיילור ואלוויס פרסלי. שמות בולטים במיוחד מקרב אמני הפופ־ארט הם אנדי וורהול, רוי ליכטנשטיין, קלאס אולדנברג, קית' הרינג וריצ'רד המילטון.

בעקבות תנועת הפופ־ארט קמה בשנות השמונים תנועה הנקראת "נאו פופ", שאליה משתייכים אמנים עכשוויים ידועים כמו ג'ף קונס האמריקאי וטקאשי מורקאמי היפני. כיום יש אמנים רבים מאוד שיוצרים בסגנון זה, ודוגמה מעניינת הוא דייוויד גריבלדי, אמן אמריקאי המשלב פרפורמנס וצויר, ויוצר פורטרטים צבעוניים מול הקהל תוך כדי הופעת לייב מוזיקלית על הבמה.

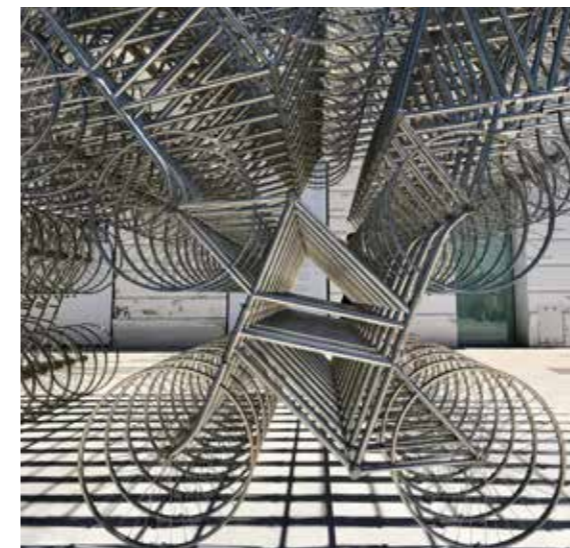
"זיון לטון". ציור שמן של אמן אמריקאי עכשווי, דייוויד גריבלדי, המשלב פרפורמנס וצויר בהופעה מוזיקלית מול הצופים. צילום: garibaldiarts.com

אמנות מושגית (Conceptual Art)

גישה אמנותית זו, אשר החלה במאה ה־20, רואה ברעיון שמאחורי היצירה אמנות לכל דבר, ולא בביצוע הטכני או בחומר הגלם שממנו היא עשויה. תפקיד האמנות אינו לפתות את הצופה באמצעות דימוי חזותי, אלא להפוך את היצירה לאמירה פילוסופית. האמן הצרפתי־אמריקאי מרסל דושאן היה הראשון שיצר אמנות מושגית, ב־1917, עם יצירתו "המזרקה", כאשר לקח משתנה קיימת, ניתק אותה מהשימוש הפונקציונלי שלה והפך אותה ליצירת אמנות. דושאן בחר ליטול אובייקט מוכן, הנקרא בשפה האמנותית Ready made, וטען שהחלטה להפוך את המשתנה ליצירה עם שם משלה היא־היא יצירת האמנות.

האמן הוא איש רעיונות, ולהגשמתם הוא יכול להשתמש בכל חומר או טכניקה ללא הגבלה, מאחר שהם שוליים ביצירה. האמנים המושגיים היו מהפכניים, הם הרחיבו את גבולות האמנות, תיארו ביצירותיהם רעיונות מושגיים והיוו ניגוד מוחלט לאמנות המסורתית, שבה חוקים מוגדרים לגבי החומר, הטכניקה והנושא.

אמנים שהושפעו מדושאן הם ג'ספר ג'ונס, מאוריציו קטלאן והסיני צ'י וויי, שבמיצב "Forever Bicycles" הציג אלפי זוגות אופניים, המסמלים חופש ותנועה, קשורים זה לזה, במטרה להתריס נגד המשטר הכובל בסין.

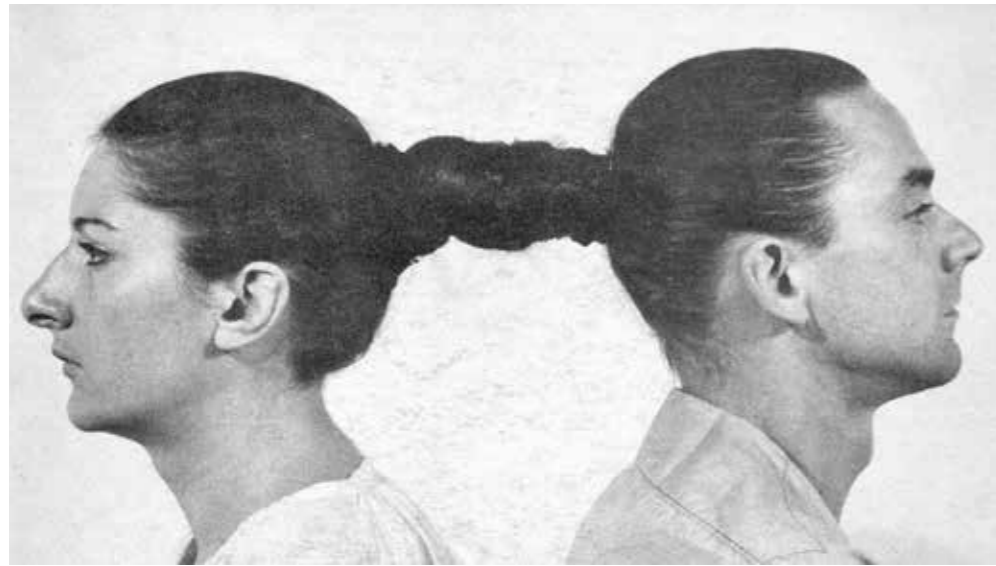

מיצב ענק, "Forever Bicycles", המורכב ממאות זוגות אופניים, של האמן הסיני צ'י וויי (באנוס אירס, ארגנטינה)

היפר־ריאליזם - פוטוריאלים

זרם אמנות שהתפתח בארצות הברית ובאירופה בשנות השבעים וממשיך עד היום. הסגנון בא לידי ביטוי בצויר ופיסול פיגורטיביים, המאופיינים ברמת דיוק וגימור גבוהה ובניסיון להשגת מראה אמיתי כמו במציאות.

פעמים רבות התבססו האמנים על דימויים שנלקחו מתוך צילומים אשר אפשרו להם לדייק בתיאור של פורטרטים, נופים ונושאים אחרים. אמנים פוטוריאליסטים ידועים הם צ'אק קלזו האמריקאי, שהתפרסם בצוירי פורטרטים, ויגאל עוזרי, אמן ישראלי החי

מיצג של האמנית מרינה אברמוביץ', שבו היא יושבת גב אל גב עם אהובה כששיערם שזור זה בזה בצמה (ליפציג, גרמניה, 1978). צילום: ויקיפדיה

המאה העשרים, המשיך להתפתח בשנות השישים-שבעים כענף של אמנות מושגית, ורבים מהמיצגים בתחילת הדרך היו קשים לצפייה. במיצג ידוע של האמנית יוקו אונו, בשנות ה-60, "Cut piece", הקהל הוזמן לחתוך את בגדיה מעל גופה.

מובילת אמנות הפרפורמנס היא מרינה אברמוביץ', אמנית סרבית ידועה בעולם משנות השבעים ועד היום, אשר בחנה את היחסים שבין האמן לקהל בעשרות מיצגים קשים המתמקדים בחוויה רוחנית של גבולות הגוף. באחד כזה היא ערכה על שולחן 72 "מכשירי עונג וכאב", ובמשך שש

של צורות ושימוש בחומרים תעשייתיים ובטכנולוגיה חדשה.

המינימליזם נעדר ביטוי רגשי ואישי של האמן, והעקרונות האסתטיים שלו באים לידי ביטוי בענפי תרבות שונים כמו עיצוב, אדריכלות, מוזיקה, מחול ושירה. הסגנון המינימליסטי ממשיך עד היום להיות מיוצג ביצירות של אמנים כמו ריצ'רד סֶרה, דן פלבין, סול לויט, קרל אנדרֶה ודונלד ג'אד - אמן מינימליסטי מוכר, שעבודותיו מורכבות מצורות גאומטריות תלת־ממדיות בחלל.

אמנות מינימליסטית (Minimalism Art)

תנועה שקמה בשנות השישים של המאה ה-20 וחתרה לצמצום ולפישוט הצורה, הצבע והקומפוזיציה. מדובר בסגנון מאופק ונטול קישוטיות, הדוגל בסיסמה "Less is more" ומכיל, לרוב, הפשטה גאומטרית

שעות נתנה לצופים לעשות בה כרצונם, כשהיא פסיבית לגמרי. במיצג אחר היא ישה עם אהובה, האמן אוליי לאיסיפן, זו מול זה כשהם סוטרם אחד לשנייה בעוצמה הולכת וגוברת או, לחלופין, כשהם יושבים 17 שעות גב אל גב כששיערם שזור זה בזה בצמה.

עבודה מינימליסטית של האמן דונלד ג'אד, המורכבת מצורות גאומטריות תלת־ממדיות (הגלריה הלאומית באוטווה, קנדה)

סוד הקסם של האמנות העכשווית הוא שילוב אקלקטי מעניין של זרמים, טכניקות ומדיומים. נראה כי בעתיד האמנים ימשיכו לאמץ את האפשרויות החדשות שהטכנולוגיה פותחת בפניהם וליצור אמנות מעוררת השראה ופורצת דרך.

פסל היפר ריאליסטי, "ילד", בנבנה חמישה מטרים, של האמן רון מויצק (מוזיאון ארוס, דנמרק)

בניו יורק כבר שלושים שנה, אשר מטשטש את הגבול בין צילום לציור על ידי אלפי משיכות מכחול קטנטנות. רון מויצק, אמן אוסטרלי ידוע, יוצר מיצגים ענקיים של פסלים אנושיים בסגנון היפר-ריאליסטי מושלם, עם דגש על הפרטים הקטנים כמו הבעות וקמטים בפנים.

אמנות מיצג (Performance Art)

מיצג הוא מופע המשלב מדיות שונות מתחום אמנות הבמה, כמו תיאטרון, שירה, מחול, צליל, וידיאו. המיצג מבוצע מול קהל בזמן אמת, ולפעמים הוא מזמין את הצופים להשתתף בפעילויות מסוימות על מנת להפנות את תשומת לבם למשמעויות חדשות וחתרניות, כדרך לערער ולבקר את הסדר הקיים. מדובר באירוע אמנות חולף, המשאיר אחריו רק את זיכרון החוויה. כמדיום אמנותי, המיצג נולד בתחילת

"Olya": ציור שמן פוטוריאליסטי הנראה כמו צילום. מאת האמן הישראלי יגאל עוזרי, 2015. צילום: באדיבות גלריה קורידור